

PAPER

O‘ZBEK ADABIY TILI VA ME‘YORLARI HAMDA ULARNING ZAMONAVIY TALQINI

Azizova Feruza Rejavalievna¹, *

¹Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti O‘zbek va rus tillari kafedrası o‘qituvchisi

* azizova634@gmail.com

Abstract

O‘zbek adabiy tili milliy madaniyatning asosiy tayanchi bo‘lib, uning me‘yorlari tarixiy taraqqiyot, ijtimoiy jarayonlar va madaniy meros bilan chambarchas bog‘liqdir. Ushbu maqola adabiy tilning fonetik, grammatik, leksik va uslubiy me‘yorlarini tahlil qiladi, zamonaviy kommunikatsiya, globalizatsiya va raqamli muloqotning ularga ko‘rsatayotgan ta‘sirini ilmiy asosda yoritadi.

Key words:

O‘zbek adabiy tili, til me‘yorlari, fonetik me‘yorlar, grammatik me‘yorlar, leksik me‘yorlar, uslubiy me‘yorlar, orfografik me‘yorlar, globallashuv, raqamli kommunikatsiya, internet tili, sleng, o‘zlashmalar, madaniy meros, savodxonlik, ta‘lim tizimi, ommaviy madaniyat, ijtimoiy tarmoqlar, til o‘zgarishlari, lingvistik normativlar, milliy madaniyat, kitobxonlik madaniyati, til taraqqiyoti, yechimlar, xulosa.

Kirish

O‘zbek adabiy tili xalqning ma‘naviy kimligini ifodalovchi, uning fikrlash tarzi va madaniy merosini saqlovchi asosiy vositadir.

Adabiy til me‘yorlari, odatda, uzoq tarixiy jarayonlar davomida shakllanib, jamiyat taraqqiyoti bilan birga takomillashadi.

Bugungi globallashuv davrida tilning rivojlanish sur‘ati yanada tezlashdi. Raqamli kommunikatsiya, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari til

me‘yorlariga kuchli ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Yoshlar nutqidagi sleng, internet tili, xorijiy o‘zlashmalar va qisqartmalar adabiy til me‘yorlarining hozirgi kundagi eng faol o‘zgaruvchan qatlamini tashkil etadi.

Shunday ekan, adabiy tilning mazmuni, shakli, qo‘llanilishi va me‘yorlari ustida ilmiy izlanishlar olib borish dolzarb ahamiyatga ega.

Compiled on: December 16, 2025.

Copyright: ©2025 by the authors. Submitted to *Advances in Science and Humanities* for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Asosiy tahlil

Adabiy til me'yorlari bir nechta asosiy qatlamlardan iborat: fonetik, grammatik, leksik, uslubiy va orfografik me'yorlar.

Fonetik me'yorlar so'zlarning to'g'ri talaffuzini belgilaydi, grammatik me'yorlar esa so'z shakllari, gap tuzilishi va morfologik birliklarning izchil qo'llanishiga asoslanadi.

Leksik me'yorlar adabiy tilda qo'llanishi mumkin bo'lgan so'z boyligini belgilaydi. Zamonaviy sharoitda texnologik atamalar, global madaniyat unsurlari va yangi ma'no kasb etgan birikmalar tilga faol kirib kelmoqda.

Uslubiy me'yorlar ilmiy, badiiy, rasmiy va publitsistik uslublarning aniq chegaralarini belgilaydi. Hozirgi kunda bu chegaralar, ayniqsa ijtimoiy tarmoqlarda, sezilarli darajada aralashib ketmoqda.

Orfografik me'yorlarning izchil bo'lmasligi savodxonlik darajasini pasaytirishi mumkin, bu esa til taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Sabablar

Zamonaviy til o'zgarishlariga ta'sir qilayotgan asosiy omillar quyidagilardir:

— Globalizatsiya jarayonida xorijiy, ayniqsa ingliz tilidan kirib kelayotgan o'zlashmalar;

— Internet va mobil kommunikatsiya tufayli sodda, qisqa, grammatik jihatdan to'liq bo'lmagan jumlarlar keng qo'llanishi;

— Ommaviy madaniyatning ta'siri ostida sleng va noadabiy so'zlarning ommalashuvi;

— Ta'lim tizimidagi ayrim kamchiliklar va kitob o'qish madaniyatining sustlashuvi.

Oqibatlar

Til me'yorlarining izdan chiqishi bir qator salbiy oqibatlarga olib keladi:

— Savodxonlik darajasining pasayishi;

— Rasmiy-idoraviy yozishmalarda xatolarning ko'payishi;

— Ilmiy nutqning aniqligi va izchilligining buzilishi;

— Milliy madaniy o'zlikning sustlashuvi.

Ularning barchasi adabiy tilning mavqeiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Yechimlar

Til me'yorlarini mustahkamlash uchun quyidagi choralarga e'tibor qaratish zarur:

— Ta'lim tizimida adabiy til darslarini kuchaytirish;

— OAV va bloggerlar tomonidan adabiy me'yorlarga qat'iy amal qilinishini rag'batlantirish;

— Savodxonlikni oshirishga qaratilgan raqamli platformalar yaratish;

— Kitobxonlik madaniyatini jonlantirish va yoshlarni adabiy tilga qiziqtirish.

Xulosa

O'zbek adabiy tilining me'yorlarini rivojlantirish va ularni zamonaviy sharoitga mos talqin qilish milliy madaniyatning barqarorligi uchun muhim omildir.

Tilning izchil rivoji jamiyatning ma'naviy yuksalishiga, yoshlar ongida savodxonlik va madaniyatning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rasulov A. O'zbek adabiy tili tarixi va nazariy asoslari. Toshkent, 2020.
2. Yo'ldoshev B. Zamonaviy o'zbek tili me'yorlari va rivojlanish tendensiyalari. Toshkent, 2021.
3. Qosimova D. Til madaniyati va uslubiy me'yorlar. Toshkent, 2018.
4. G'afurov R. Tilshunoslikka kirish. Toshkent, 2019.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezident qarori — "Davlat tilini rivojlantirish to'g'risida", 2020.